

Μικρό θυμούμαι, λίγο μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τότε που επιστρέψαμε απ' την προσφυγιά, μ' εντυπωσιάζανε πολλά. Ίσως γιατί τότε μόλις άνοιγα τα μάτια μου στον κόσμο. Ίσως γιατί έβλεπα πράγματα πρωτόγνωρα, πέρα απ' τον περιορισμένο ορίζοντα της γνώσης μου. Μπορεί και λόγω της γρήγορης εναλλαγής των εικόνων στη μικρή οθόνη του φτωχού μου μυαλού. Η τηλεόραση δεν ήτανε γνωστή ακόμα.

Πολλές φορές με θάμπωνε κάτι, όπως μια λάμψη στιγμιαίας αντανάκλασης των ακτίνων του ήλιου πάνω σ' ένα κομμάτι γυαλί. Για ν' αποδειχτεί πολύ σύντομα μια απατηλή εντύπωση, καθώς δεν ήταν τίποτε περισσότερο από ένα σπασμένο άχρηστο τζάμι, που κι εκείνο με τη σειρά του είχε ξεγελαστεί απ' την ακτίνα και πίστεψε ότι είχε κατακτήσει τον ήλιο.

Έτσι τις περισσότερες φορές εντυπωσιαζόμουν από ανάξια λόγου πράγματα, όπως λόγου χάρη ένα ζευγάρι παπούτσια. Ναι, παπούτσια, που δεν ήτανε βέβαια κάτι πρωτόγνωρο ή εντυπωσιακό, ήτανε όμως ένα ακριβό για την εποχή πράγμα, έστω κι αν ήτανε προορισμένο να καλύπτει τα πιο χαμηλά σημεία του ανθρώπινου σώματος, εκεί όπου συνήθως βασίλευε η ανυποδυσία για τους πολλούς.

Παπούτσια όμορφα για τα δεδομένα της εποχής. Εντυπωσιακά, δίχρωμα παπούτσια, από καφέ και μπεζ δέρμα,

πλουμισμένα στα σημεία της ένωσης με μια σειρά από τρυπούλες. Είχανε το ιδίωμα να τρίζουνε τόσο όσο για να μου χαλάνε το μεσημεριανό ύπνο που με τόσο κόπο προσπαθούσε να μου επιβάλει η μάνα μας.

Δεν μπόρεσα ποτέ να καταλάβω γιατί το βλέμμα μου άρχισε να μετρά το φορέα αυτών των υποδημάτων από τα χαμηλότερα σημεία του σώματός του. Μια εξήγηση είναι ότι είχε το κέντρο του ενδιαφέροντος και την υπόστασή του πιο χαμηλά από το κέντρο της νόησης και των συναισθημάτων. Αργότερα θα ανακάλυπτα ότι αυτή η παρόρμηση μ' είχε οδηγήσει προς τη σωστή κατεύθυνση, τουλάχιστον ως προς το δεύτερο σκέλος. Συμβαίνει μερικές φορές, από προορατικό χάρισμα, να προβλέπεις τα μελλούμενα χωρίς κανένα στοιχείο να σε οδηγεί σ' αυτά. Κάποιοι άνθρωποι το έχουν ανεπτυγμένο αυτό το χάρισμα. Εγώ δεν το είχα. Απλά μου συνέβη, αυτή τη μοναδική φορά, από διάισηση και μόνο.

Κοίταξα από το χαμηλό, κοντά στο επίπεδο του δρόμου παραθυράκι με τα σιδερένια κάγκελα τη θορυβώδη διέλευση του καπετάν Σπύρου, γιατί σ' αυτόν ανήκανε αυτά τα πατούμενα που σπάζανε την ησυχία τ' απομεσήμερου, λίγο πριν φανεί το βαποράκι της γραμμής να σκίζει το μπογάζι.

Εκείνο άλλωστε περιμένανε και οι κυράδες για να βάλουνε στη φωτιά το μπρίκι με τον ερατεινό κριθαροκαφέ ή ρεβυθοκαφέ, ανάλογα το πώς πορευότανε ο καθένas. Καφέ που οι ίδιες παρασκευάζανε καβουρντίζοντας τους επιλεγμένους σπόρους, εμπλουτίζοντάς τους με μερικούς αυθεντικούς σπόρους καφέ, για το άρωμα, αλλά και την ψευδαίησηση. Μια πραγματική ιεροτελεστία ήτανε αυτό το καβούρντισμα, που εμείς οι μικροί τ' απολαμβάναμε αντα-

γωνιζόμενοι ποιος θα γυρίζει στη φωτιά το τουμπάκι, το γεμάτο με τους πολύτιμους σπόρους.

Το είχανε κάμει συνήθειο να παίρνουνε στα χέρια τον ξεγυρισμένο κεσέ με το μαυροζούμι –που το λέγανε καφέ– και να θρονιάζονται στις καθορισμένες τους θέσεις, στ’ ασπρισμένα με ασβέστη ή ώχρα κατώφλια τους, για να εποπτεύουνε τη μεταμεσήμβρια κίνηση και ν’ αρχίζουνε το προσφιλές τους παιχνίδι ανταλλαγής ειδήσεων. Ποιων ειδήσεων δηλαδή; Τα νιτερέσα της γειτονιάς σχολιάζανε.

Και για να γυρίσουμε στο προηγούμενο θέμα μας: αργότερα, πολύ αργότερα, κάπου διάβασα ή κάποιος μου ’πε, δεν θυμούμαι, ότι αυτά τα παπούτσια είχαν λανσαριστεί στα χρόνια του μεγάλου οικονομικού κραχ και, φυσικά, της ποτοαπαγόρευσης, από τους νονούς της λαθραίας διακίνησης. Εδώ καλό θα ’τανε να μη γίνονται συσχετισμοί, για την αποφυγή παρεξηγήσεων. Ήτανε απλά ένα ζευγάρι φανταχτερά παπούτσια και δεν πρέπει να γίνονται αιτία πονηρών σκέψεων.

Το κουστούμι μπλε μαρέν ριγωτό, σταυροκούμπι, άψογο. Στο κεφάλι ρεπούμπλικα, στοιχείο απαραίτητο στο αντρικό ντύσιμο της εποχής, ανεξάρτητα από ηλικία, για να επιβεβαιώνει την ανωτερότητα ή μάλλον το αξιοσέβαστο του φορέα. Έτσι απλά σκεφτότανε το παιδικό μου μυαλό, όμως απ’ ό,τι άκουγα από τις συζητήσεις των μεγάλων τα πράγματα δεν ήτανε τόσο απλοϊκά. Στους πονηρούς καιρούς που ζούσαμε, οι πάντες ήτανε τουλάχιστον υποψιασμένοι, αφού η αλληλοεκτίμηση είχε καταντήσει νόμισμα χωρίς αντίκρυσμα.

Α, ναι, παραλίγο να ξεχάσω την πίπα που κάπνιζε και γέμιζε το σοκάκι με τη γλυκερή εκείνη μυρωδιά του εγ-

γλέζικου ταμπάκου, την πολύ ξεχωριστή. Μέχρι τότε είχα σχηματίσει την εντύπωση ότι όσοι καπνίζανε πίπα είχανε κάποια εξουσία απάνω στον απλό λαό. Εντύπωση που την είχα αποκομίσει απάνω στο ποστάλι που μας γύριζε στην πατρίδα, όπου όλοι σχεδόν οι Εγγλέζοι αξιωματικοί, με τις κάτασπρες εντυπωσιακές στολές, τα μαλαματένια γαλόνια και τις κλάρες στα καπέλα, φουμάρανε και χτυπούσανε επιδεικτικά –σήμερα θα έλεγα προκλητικά– τις πίπες τους πάνω στις κουπαστές και τα τακούνια τους για να τις καθαρίσουνε. Συμπεριφέρονταν σαν απόλυτοι άρχοντες και ρίχνανε και καμιά διαταγή πού και πού, μ' εκείνη την αποκρουστική εγγλέζικη προφορά γαρνιρισμένη με μπόλικη ξιπασιά, για να μας δόκουνε να καταλάβουμε ποιος ήταν τ' αφεντικό πάνω στο καράβι.

Εκείνη πάντως την όμορφη γλυκιά μυρωδιά την καταχώνιασα κάπου στο βάθος του μυαλού μου, σαν σε πολύτιμη δερμάτινη καπνοσακούλα που την ανοίγω νοσταλγικά όποτε τύχει να την αισθανθώ. Αυτό πιστεύω συμβαίνει γιατί την έχω άρρηκτα συνδέσει με τη γλυκιά προσμονή του γυρισμού. Μπορεί όμως και να την έχω συσχετίσει μ' εκείνα τα φτωχικά μα όμορφα, ναι, όμορφα χρόνια της απλότητας.

Σε μεγάλη υπόληψη, λοιπόν, ο καπετάν Σπύρος, στην κλειστή και φοβική τότε κοινωνία του μικρού μας τόπου. Είχε μια έπαρση κι ένα ναρκισσισμό και τότε δεν ήμουνα σε θέση να γνωρίζω αν είχε κερδίσει αυτή την εκτίμηση από τις ικανότητές του στη δουλειά ή από κάτι άλλο που διαισθανόμουν ότι υπήρχε... Όμως το μικρό μου μυαλό δεν έφτανε πέρα από εκεί που 'φτανε το μάτι μου. Όπως και να ήτανε, εμένα μ' εντυπωσίαζε και δεν το κρύβω, παρότι το πέρασμά του εξέπεμπε μια κάποια παγωμάρα.